

**Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка**

Кафедра педагогіки та менеджменту освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри педагогіки

та менеджменту освіти

д.п.н., професор _____ Радул В.В.

«27» серпня 2020 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОК 5. ВИХОВНІ ТА ДИДАКТИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ В ІСТОРИЧНОМУ
ВИМІРІ**

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки
Рівень підготовки: доктор філософії
Форма навчання: денна / заочна

2020–2021 навчальний рік

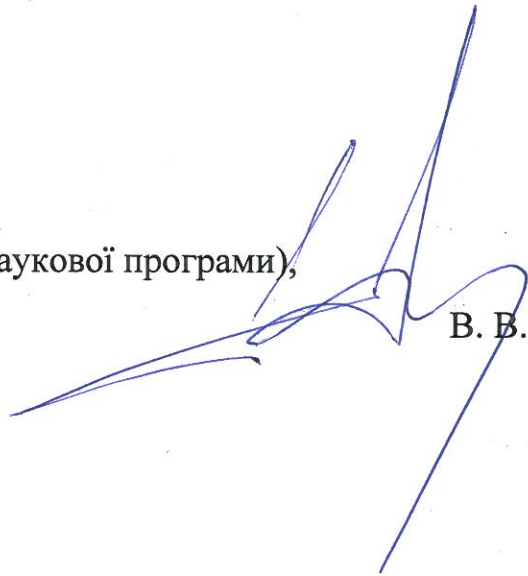
Робоча програма «Виховні та дидактичні концепції в історичному вимірі» для аспірантів за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Розробник: **Окольніча** Тетяна Володимирівна, доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти.

Робочу програму схвалено на засіданні **кафедри педагогіки та менеджменту освіти**

Протокол № 1 від “27” серпня 2020 року

Завідувач кафедри (гарант освітньо-наукової програми),
д.п.н., професор

В. В. Радул

©Окольніча Т.В., 2020 рік

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 3	<i>Галузь знань 01Освіта/Педагогіка Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки</i>	Нормативна
Розділів – 2	Освітній рівень: III (освітньо-науковий) рівень вищої освіти, доктор філософії	Рік підготовки: 2-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр 3-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4		Лекції 14 год.
		Семінарські 14 год.
		Самостійна робота 62 год.
		Вид контролю: Екзамен

Мета курсу – формування педагогічної компетентності науковця дослідника – висококваліфікованого фахівця; розкрити слухачам аспірантури цілісну і логічно-послідовну систему знань про теорію і практику єдиного всесвітньо-історичного педагогічного процесу, розкрити закономірності становлення та розвитку виховних та дидактичних концепцій в історії педагогіки, стимулювати професійне зростання майбутніх фахівців, формувати в аспірантів прагнення пізнавати, шанувати і творчо реалізувати кращі надбання педагогічної спадщини, актуалізувати позитивний історичний досвід в сучасних умовах реформування вищої школи.

Предметом курсу є основні характеристики виховних та дидактичних концепцій в історичному вимірі, нові освітні концепції в Україні та зарубіжних країнах.

Головними завданнями курсу є:

- поглиблення, розширення, інтеграція історико-педагогічних знань;
- розвиток системи навичок з'ясування та науково-грамотного формулювання перспектив подальших досліджень у галузі історії педагогіки
- вивчення сутності провідних дидактичних та виховних концепцій в історичному вимірі;
- розширення практичних навичок з аналізу і оцінки якості освітнього процесу за критеріями європейського освітнього простору;
- забезпечення усвідомлення аспірантами причинно-наслідкових зв'язків, формування здатності до виокремлення суперечностей і закономірностей виховних та дидактичних концепцій;
- формування самостійного історико-педагогічного мислення, критичного ставлення до педагогічної спадщини минулого;
- удосконалювати навички застосування методу ретроспективного аналізу історико-педагогічних явищ і фактів;
- розвивати схильність до ведення науково-дослідницької та пошуково-аналітичної роботи;
- розширити науковий світогляд.;

- виховання в аспірантів особистих якостей майбутнього педагога, викладача; прагнення до самонавчання, самовдосконалення, самовиховання.

Інші завдання курсу:

методологічні: формування умінь і навичок аналізу педагогічних теорій;

методичні: розвиток науково-педагогічного мислення, здатності до аналізу педагогічних явищ і процесів;

пізнавальні: цілісний аналіз теорії і практики виховання та навчання у історичному розвитку, аналіз історико-педагогічного процесу у його єдності і різноманітності.

Основні вимоги до знань та умінь аспірантів:

знати:

- концепції та методологічні підходи у галузі педагогіки, історії педагогіки, освітньої інноватики;

- концепції розвитку «материнських» і «національних» моделей вищої (університетської) освіти, розуміння процесів інтеграції, глобалізації, інформатизації в галузі вищої освіти на сучасному етапі;

- історію виникнення і розвитку найважливіших педагогічних концепцій щодо виховання і освіти на різних історичних епохах;

уміти:

- визначати цілі авторських досліджень у галузі знань 01 Освіта / Педагогіка на основі аналізу філософсько-антропологічних і культурно-антропологічних чинників; здійснювати пошук, обробку, аналіз значного обсягу наукової інформації з різних джерел;

- критично оцінювати існуючі системи освіти і програми виховання, досвід професійних практик, представлених в історико-педагогічному дискурсі;

- застосовувати перевірені часом наукові положення представників світової та української педагогічної думки у наукових дослідженнях і професійній діяльності, сприяти їх популяризації в суспільстві;

- орієнтуватися у змісті педагогічної інноватики, оцінювати теоретичну і практичну значущість освітніх нововведень, використовувати досягнення

педагогічної інноватики у власній науковій та педагогічній діяльності;

• оперувати педагогічним мисленням, бути здатним до аналітичного осмислення педагогічної дійсності.

Аспіранти повинні володіти такими компетентностями:

ЗК1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2 Здатність до пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК4 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ФК4 Здатність моделювати, проектувати та реалізовувати науково-педагогічну діяльність у закладах вищої освіти.

ФК5. Здатність виявляти, ставити та розв'язувати дослідницькі науково-прикладні завдання в сфері освіти, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

ФК7 Здатність переосмислювати знання й досвід, представлені в історико-педагогічному дискурсі, застосовувати їх у власному науково-педагогічному дослідженні.

ФК8 Здатність до саморозвитку, професійного самовдосконалення, та ефективного самоменеджменту.

Програмні результати навчання

ПРН1 Критично осмислювати знання про концептуальні засади, цілі, завдання, принципи функціонування освіти в Україні та світі, для розв'язання дослідницьких і професійних завдань, комплексних та інноваційних проблем, у тому числі в міждисциплінарних галузях.

ПРН3 Аналізувати змістове забезпечення освітнього процесу в ЗВО, визначати шляхи його модернізації, самостійно продукувати нові педагогічні ідеї.

ПРН4 Орієнтуватися у змісті педагогічної інноватики, оцінювати теоретичну і практичну значущість освітніх нововведень, використовувати досягнення педагогічної інноватики у власній науковій та педагогічній діяльності.

ПРН9 Здійснювати дослідження та/або провадити інноваційну діяльність з метою отримання нових знань та створення нових технологій та продуктів у сфері освіти та в ширших мультидисциплінарних контекстах.

ПРН10 Розробляти програму саморозвитку та самовдосконалення, обирати ефективний інструментарій презентації результатів власної професійної діяльності, створювати власний професійний імідж.

ПРН12 Критично оцінювати існуючі системи освіти, представлені в історико-педагогічному дискурсі; застосовувати перевірені часом наукові положення представників світової та української педагогічної думки у наукових дослідженнях і викладацькій діяльності.

Структурно курс поділений на **2 частини**:

I – Виховні концепції в історичному вимірі.

II – Концептуальні положення дидактики в історичному вимірі.

Програма навчальної дисципліни

Розділ I. ВИХОВНІ КОНЦЕПЦІЇ В ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ.

Тема 1. Народна педагогіка, як історична складова виховання в Україні.

Роль українського родинного виховання. Народна педагогіка – основа виховання. Народна педагогіка про особливості виховання малої дитини, дітей від 7 до 14 р., молоді. Ідеї виховання часів Київської Русі. Вивчення української етнопедагогіки як етап у розвитку теорії виховання. Методологічні засади вивчення проблеми. Суть понять «народна педагогіка» та «етнопедагогіка». Джерельна база вивчення етнопедагогіки. Етнографія як основне джерело вивчення етнопедагогіки.

Тема 2. Основні виховні концепції. Прагматизм, неопрагматизм, неопозитивізм, екзистенціалізм, неотомізм, монархічно-релігійна концепція, концепція національно-демократичного виховання.

Розділ II. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИДАКТИКИ В ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ.

Тема 1. Класифікація основних дидактичних концепцій. Європейська система освіти. Американська система освіти. Радянська система освіти. Японська модель освіти. Основні дидактичні концепції: прагматизм, неопрагматизм, неопозитивізм, екзистенціалізм, неотомізм, монархічно-релігійна концепція, тоталітарно-класово-партійна концепція, концепція національно-демократичного навчання, традиційна, педоцентристська, сучасні дидактичні концепції.

Тема 2. Дидактичні концепції Й.-Ф. Гербарта і Дж. Дьюї.

Педоцентризм Дж. Дьюї. Обґрунтування Дж. Дьюї концепції «повного акту мислення». Традиційна дидактична концепція Йоганна Фрідріха Гербарта. Логіка навчання Й.-Ф. Гербарта. Недоліки гербартської концепції навчання.

Тема 3. Програмована концепція навчання.

Головна ідея та основні поняття концепції. Навчальна програма, як основне поняття концепції. Лінійний та розгалужений підходи програмованого навчання. Концепція «теорія поетапного формування розумових дій» П. Я. Гальперіна та Н. Ф. Талізної. Алгоритм складання програми. Підходи до програмованого навчання. Ідеї концепції Б. Скіннера, Н. Краудера, В. П. Беспалько, С. А. Буссаді.

Тема 4. Концепція поетапного формування розумових дій.

Концепція П. Я. Гальперіна, Н. Ф. Талізінної. Етапи формування розумових дій. Вчення про перетворення зовнішньої предметної діяльності на внутрішню психічну діяльність. Цілеспрямоване формування мотивації навчання.

Тема 5. Проблемне, розвивальне та виховне навчання.

Освітні та виховні цілі концепції проблемного навчання. Перші ідеї проблемного навчання Дж. Дьюї – навчання через роблення, Дж. Брунера – навчання через дослідження. Методологічні засади концепції. Концепція проблемного навчання В. Оконь, І. Я. Лернера, А. М. Матюшкіна, М. І. Махмутова, М. М. Скаткіна. Освітні та виховні цілі концепції розвивального навчання. Ідеї розвивального навчання Й. Г. Песталоцці, А. Дістервега, К. Д. Ушинського, Л. С. Виготського. Експериментальне обґрунтування і подальший науковий розвиток концепції розвивального навчання у працях Л. В. Занкова, Д. Б. Ельконіна, В. В. Давидова, Н. О. Менчинської, І. С. Якиманської. Продовження ідеї розвивального навчання у концепції виховного навчання.

Тема 6. Концепція діалогу культур.

Завдання та методологічна основа концепції. Ідеї концепції В. Біблера, С. Курганова.

Тема 7. Класифікації сучасних дидактичних концепцій. Концепція освіти як державно-відомчої організації. Концепція розвивальної освіти (В. В. Давидов, В. В. Рубцов). Традиційна концепція навчання та виховання (Ж. Мажо, Л. Кро, Ж. Капель, Д. Равич, Ч. Фінн). Раціоналістична концепція освіти (П. Блум, Р. Ганьє, Б. Скіннер) Європейська та Американська системи освіти. Феноменологічна концепція освіти (А. Маслоу, А. Комбс, К. Роджерс). Неінституціональна освіта (П. Гудман, І. Ілліч, Ж. Гудлед, Ф. Клейн, Дж. Холт, Л. Бернар).

Тема 8. Популярні європейські дидактичні концепції. «Атлантична концепція» (США, Великобританія, Ірландія, Канада). «Континентальна концепція» (Нідерланди, Німеччина, Франція, Італія). «Північноєвропейська концепція» (Норвегія, Швеція, Фінляндія). Технократичні концепції в Західній Європі, США, Японії. Штайнер-школа. Вальдорфська школа. Продуктивні школи. Школа діалогу культур. Імовірнісна освіта. Вітагенне навчання з голографічним методом проєкцій.

Тема 9. Інноваційні дидактичні концепції в Україні.

Освітні концепція «Азімут». Рекреаційна концепція. Освітня концепція «Довкілля».

3. Структура навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин			
	Всього	Лекції	семінарські заняття	самостійна робота
Розділ I. ВИХОВНІ КОНЦЕПЦІЇ В ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ.				
Тема 1. Народна педагогіка, як історична складова виховання в Україні. Вивчення української етнопедагогіки як етап у розвитку теорії виховання		2		4
Тема 2. Основні виховні концепції: прагматизм, неопрагматизм, неопозитивізм, екзистенціалізм, неотомізм.		2		4
Тема 3. Монархічно-релігійна концепція, концепція національно-демократичного виховання		2	2	6
Розділ II. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИДАКТИКИ В ІСТОРИЧНОМУ ВИМІРІ.				
Тема 1. Класифікація основних дидактичних концепцій.			1	5
Тема 2. Дидактичні концепції Й.-Ф. Гербарта і Дж. Дьюї.	2		2	5
Тема 3. Програмована концепція навчання.	4		2	3
Тема 4. Концепція поетапного формування розумових дій.	3	2		9
Тема 5. Проблемне, розвивальне та виховне навчання.	3	2		9
Тема 6. Концепція діалогу культур.		2		
Тема 7. Класифікації сучасних дидактичних концепцій.	4	1	2	3
Тема 8. Популярні європейські дидактичні концепції .	4	1	2	5
Тема 9. Інноваційні дидактичні концепції в Україні.	4		3	9

ВСЬОГО	90	14	14	62	
---------------	-----------	-----------	-----------	-----------	--

Теми семінарських занять

Головна мета семінарських занять – вивчення основних положень прогресивної педагогіки минулого для творчого їх використання в умовах сучасної школи. Основою підготовки до семінарських занять є свідомо самостійна робота аспірантів із джерелами з історії педагогіки, історичними документами та іншими джерелами.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема. Класифікація основних дидактичних та виховних концепцій.	3
2	Тема. Дидактичні концепції Й.-Ф. Гербарта і Дж. Дьюї.	2
3	Тема. Програмована концепція навчання.	2
4	Тема. Класифікації сучасних дидактичних та виховних концепцій.	3
5	Тема. Популярні європейські дидактичні та виховні концепції.	2
6	Тема. Інноваційні дидактичні та виховні концепції в Україні.	2
	Всього	14

Методи навчання

В системі вивчення дисципліни використовується комплекс методів навчання: пояснювально-ілюстративний, спонукальний, інструктивнопрактичний, репродуктивний, діяльнісний, проблемного викладу, евристичний, дослідницько-пошуковий.

За джерелом знань: словесні: розповідь, пояснення, лекція, бесіда, дискусія; наочні: ілюстрація, демонстрація; практичні: практичні роботи, самостійна робота аспірантів з різними джерелами інформації, складання доповідей, повідомлень, презентацій, аналіз проблемних ситуацій.

Дистанційні методи навчання: телекомунікаційні методи (практичні заняття, on-line консультації в режимі Zoom- конференцій та зустрічей у Google Meet; робота у Viber-групах); самостійна робота з використанням інформаційного контенту Moodle ЦДПУ.

Методи контролю

Оцінювання знань студентів з дисципліни здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролю знань (іспиту) за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль знань студентів здійснюється за двома напрямками: I — контроль навчально-творчої діяльності, систематичності та активності роботи на семінарських заняттях; II— контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання.

Підсумковий/Семестровий контроль проводиться у формі екзамену у терміни, передбачені графіком навчального процесу. Завданням екзамену є перевірка розуміння аспірантом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння аспірантом компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами.

12. Розподіл балів, які отримують аспіранти:

$C1+C2+C3+C4+C5+C6+C7=35$ балів (кожна тема – 5 балів)

Науково-дослідне завдання (підготовка до друку статті у науковому фаховому виданні України обсягом 0,5 д.а.) =20 балів

Творча робота = 5 балів

Завдання **творчої роботи** – участь у науково-практичній конференції і як

результат – опублікування тез.

C+НДЗ+ТР=60 балів

Екземен=40 балів

C+НДЗ+ТР+E=100 балів

Критеріями оцінки усної відповіді на семінарських заняттях є:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладання, культура мовлення;
- емоційність та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури;
- аналітичні міркування, уміння робити порівняння, висновки;

Максимальний бал оцінки рівня знань аспірантів з теми під час усного опитування на семінарському занятті – 5 балів:

•5 б. - знання аспіранта є глибокими, міцними, узагальненими, системними; аспірант вміє застосовувати знання творчо, його відповідь характеризує вміння самостійно оцінювати різноманітні педагогічні ситуації, явища, концепції та теорії, виявляти й відстоювати особисту позицію; вдало ілюструє теоретичні педагогічні положення;

•4 б. - аспірант знає ознаки педагогічних понять, явищ, закономірностей, усвідомлює зв'язки між ними, самостійно застосовує знання в стандартних і нестандартних ситуаціях, вміє робити висновки, виправляти допущені помилки; відповідь повна, правильна; аспірант інколи допускає незначні помилки у відповідях;

•3 б. - аспірант знає найсуттєвіші істотні ознаки педагогічних понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, вміє робити висновки, виправляти допущені помилки; відповідь повна, правильна, хоча їй бракує власних суджень; аспірант допускає незначні помилки у відповідях і під час виконання практичних завдань;

•2 б. - відповідь аспіранта при відтворенні матеріалу елементарна, зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Наведені приклади виховних та дидактичних концепцій не отримують достатньо глибокого педагогічного аналізу, що свідчить про низький рівень сформованості дослідницьких умінь.

Максимальний бал оцінки за виконане науково-дослідне завдання – 25 балів. Виконання науково-дослідного завдання має на меті розвиток навичок професійного самовдосконалення.

При визначенні оцінки доцільно застосовувати наступні критерії:

- актуальність обраної проблеми дослідження, належна обґрунтованість актуальності;
- відповідність вимогам до структури наукової статті;
- повнота розкриття проблеми;
- логічність викладу матеріалу, співвідношення фактів і висновків, чіткість розкриття головної думки, переконливість висновків;

- дотримання наукового стилю викладу матеріалу;
- наявність правильних посилань на першоджерела;
- достатня кількість літератури у списку, її відповідність текстовим посиланням.

Бали	Критерії та показники оцінювання
20- 18балів	<p>Обрана актуальна для сучасної педагогічної науки і практики тема дослідження. Досить переконливо обґрунтована її актуальність.</p> <p>Робота відповідає вимогам до структури такого роду наукових праць.</p> <p>Чітко сформульовані мета і завдання статті. Багата джерельна база, використані різноманітні інформаційні ресурси для опрацювання проблеми.</p> <p>Виклад матеріалу логічний, з посиланнями на першоджерела. Висновки відповідають змісту роботи.</p> <p>Аспірант дотримався вимог до наукового стилю викладу матеріалу.</p>
17-14 балів	<p>Обрана актуальна для сучасної педагогічної науки і практики тема дослідження. Досить переконливо обґрунтована її актуальність.</p> <p>Робота відповідає вимогам до структури такого роду наукових праць.</p> <p>Чітко сформульовані мета і завдання роботи. Належна джерельна база, використані різноманітні інформаційні ресурси для опрацювання проблеми.</p> <p>Виклад матеріалу логічний, з посиланнями на першоджерела. Висновки відповідають змісту роботи.</p> <p>Аспірант не завжди дотримується вимог до наукового стилю викладу матеріалу.</p>
13 – 10 балів	<p>Обрана актуальна для сучасної педагогічної науки і практики тема дослідження. Недостатньо переконливо обґрунтована її актуальність.</p> <p>стаття не повністю відповідає вимогам до структури такого роду студентських наукових праць.</p> <p>Мета і завдання роботи частково відповідають темі роботи. Належна джерельна база, використані різноманітні інформаційні ресурси для опрацювання проблеми.</p> <p>Виклад матеріалу не завжди логічний, з посиланнями на першоджерела. Висновки не повністю відповідають змісту роботи.</p> <p>Аспірант часто не дотримується вимог до наукового стилю викладу матеріалу.</p>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	
90 – 100	A	відмінно	
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ АСПІРАНТІВ

За Шкалою ECTS	За шкалою ВНЗ	За Національною Шкалою	Коментар
1	2	3	4
A	90-100	Відмінно	Аспірант продемонстрував глибокі всебічні, систематичні знання навчального матеріалу з дисципліни, що відповідають сучасному стану розвитку педагогічної науки; творчо опрацював, рекомендовані програмою наукові та навчально-методичні джерела; виявив розвинуті навички розуміння, логічного та стислого трактування питань, що є предметом розгляду; сформулював актуальні проблеми, що стануть предметом дослідження у подальшій науковій та професійній діяльності.

В	82-89	дуже добре	Аспірант виявив систематичні та глибокі знання навчального матеріалу; продемонстрував уміння вільно виконувати завдання, передбачені програмою; засвоїв широке коло рекомендованих програмою наукових та навчально-методичних джерел; засвоїв сутність та взаємозв'язок актуальних проблем у сфері наук про освіту та педагогіки, можливості їх вирішення в подальшій науковій і професійній діяльності.
С	74-81	Добре	Аспірант виявив добрі знання з дисципліни при виконанні передбачених програмою завдань, але допустив низку фактологічних помилок; засвоїв основну наукову та навчальну літературу, рекомендовану програмою; здатний до самостійного використання та поповнення набутих знань у процесі подальшої навчальної, наукової роботи та професійної діяльності.
D	64-75	Задовільно	Аспірант виявив знання навчального матеріалу з дисципліни в обсязі, необхідному для подальшого навчання та наукової діяльності; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; однак допустив значну кількість неточностей у відповідях на запитання.

Е	60-63	Достатньо	Аспірант виявив знання основного матеріалу з дисципліни в мінімальному обсязі, необхідному для майбутньої наукової діяльності; ознайомився з основною літературою, рекомендованою програмою; допустив значну кількість фактологічних неточностей та концептуальних помилок у відповідях на запитання, однак має достатній потенціал для самостійної роботи
FX	0-59	незадовільно	Аспірант має значні прогалини в знаннях основного навчального матеріалу з дисципліни, допускав принципові методологічні помилки при виконанні передбачених програмою завдань, які може усунути лише під керівництвом та за допомогою викладача.

Список літератури до курсу

Основна

- 1.Артемова Л.В. Історія педагогіки України / Л.В.Артемова. – К.: Либідь, 2006. – 422 с.
- 2.Галузинський В.М. Педагогіка: теорія та історія / В.М.Галузинський, М.Б.Євтух. – К.,1995.
- 3.Демченко О.П. Методичні рекомендації з вивчення історії української педагогіки для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / О.П.Демченко. – МОНУ ; ГДПУ. – Глухів : РВВ ГДПУ, 2008. – 108 с.
- 4.Історія педагогіки /За ред. М. Левківського, О. Дубасенюк. – Житомир, 1999. – 336 с.
- 5.Історія педагогіки: навчальний посібник / За ред. М.С.Гриценко. – К.: Вища школа, 1973. – 445 с.
- 6.Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
- 7.Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва: навч. посібник / В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
- 8.Левківський М.В. Історія педагогіки: Навчальний посібник / М.В.Левківський. – Житомир: ЖДПУ, 2001. – 220 с.
- 9.Левківський М.В. Історія педагогіки: Навчальний посібник / М.В.Левківський,

- О.М.Микитюк. – Харків: „ОВС”, 2002. – 240 с.
- 10.Любар О.О. Історія української педагогіки / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко [За ред. М.Г.Стельмаховича]. – К.: ІЗМН, 1998. – 356 с.
- 11.Любар О. Історія української школи і педагогіки / О.Любар, М.Стельмахович, Д.Федоренко. – К.: Знання, 2006. – 447 с.
- 12.Любар О.О. Історія української педагогіки / О.О.Любар: За ред. М.Т.Стельмаховича. – К., УЗМН, 2000.
- 13.Мосіяшенко В.А. Історія педагогіки України в особах: Навчальний посібник / В.А.Мосіяшенко, О.І.Курок, Л.В.Задорожна. - Суми, ВТД «Університетська книга», 2005. – 266 с.
- 14.Сбруєва А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах / А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – Суми: Сумський державний університет, 2000. – 208 с.
- 15.Сбруєва А.А. Навчальний посібник до курсу Історія педагогіки / А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – Суми, б/в, 1998. – 119 с.
- 16.Українська педагогіка в персоналіях: У 2-х книгах, Кн.1. Х–ХІХ століття.: Навч.посібник/ За ред.. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005.-624 с.
- 17.Українська педагогіка в персоналіях: У 2-х книгах , Кн. 2: ХХ століття Навч.посібник/ За ред. О.В.Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – 550 с.
- 18.Хрестоматія по истории зарубежной педагогіки / Составитель А.И.Пискунов. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
- 19.Окольнича Т. В. Виховні та дидактичні концепції в історії педагогічної думки: навчальний посібник / Т. В. Окольнича. – Кропивницький: ФОП Піскова М. А., 2019. – 76 с.
20. Окольнича Т. В. Східнослов'янська педагогіка в етнографічних джерелах ХІХ – першої чверті ХХ століття: монографія / Т. В. Окольнича. – Харків: Мачулин, 2018. – 468 с.

Допоміжна

- 1.Антология педагогической мысли России ХУІІІ в./ сост. И.Соколов.- М.:Педагогика, 1985. – 480 с.
- 2.Антология педагогической мысли Древней Руси и Русского государства, ХІV–ХVІІ вв. / АПН СССР ; [Составители биогр. очерков и коммент.:С.Д.Бабишин, Б.Н. Митюрков ; Авторы вступительной статьи: Д.С.Лихачев, Г.М. Прохоров] ; Редакторы: С.Ф. Егоров и др. – М.: Педагогика, 1985. – 367с.
- 3.Аркас М.М. Історія України-Русі / М.М.Аркас: Вступне слово і комент. В.Г.-Сарбея. – Факс. вид. – К.:Вища школа, 1990. – 456 с.
- 4.Брайчевский М. Утверждение христианства на Руси / М.Брайчевский. – К.: Наукова думка, 1989. – 296 с.
- 5.Бурлака Я.І. Історія педагогіки України: витоки, пошуки, проблеми / Я.І.Бурлака, Ю.Д.Руденко // Рідна школа. – 1992. – №1. – С.34
- 6.Важинський І. Роль університетів у спадщині педагогічної освіти в Україні (Перша половина ХІХ ст.)// Рідна шк. – 2000. – №11. – С.77–79.
- 7.Ващенко Г. Виховний ідеал : підруч. для педагогів, вихователів, молоді і батьків / Григорій Ващенко; [Пед. Т-во ім. Г. Ващенко]. – 3-є вид. – Полтава : Пол-

тавський вісник, 1994. – 191 с.

8.Гринченко Б.Д. Народні вчителі і українська школа / Б.Д.Гринченко // Дивослово. – 1997. – №4. – С.36–40

9.Джуринський А.М. Развитие образования в современном мире : Учеб. пособие для вузов [по пед. специальностям] / А.Н.Джуринский. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 199,[1] с.

10.Загвоздкин, В.К. Педагогическая биография Рудольфа Штайнера / В.К.Загвоздкин // Педагогика. – 2000. – № 3. – С.75-81.

11.История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: Учебное пособие для педагогических учебных заведений / Под ред. академика РАО А.И. Пискунова. – 2-е изд., испр. и дополн. – М.: ТЦ «Сфера», 2001. – 512 с.

12.Кравець В. П. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття / В.П.Кравець. – Тернопіль: б/в, 1996. – 290 с.

13.Кривонос, І. Ф. Педагогічні ідеї та досвід А. Макаренка в контексті світової педагогіки / І. Ф. Кривонос // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 1. – С. 185–188

14.Кругляшов А.М. М. Драгоманов про історичну долю та завдання освіти та України /А.М.Кругляшов // Рідна школа – 1991. – №8.

15.Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.посіб.для студ.пед.вузів / М.В.Левківський. – Київ, Центр навчальної літератури, 2003. – 360 с.

16.Митюрів Б.Н. Развитие педагогической мысли в Украине в XV–XVII вв. / Б.Н.Митюрів. – К. : Наукова думка, 1968. – 212 с.

17.Нариси історії українського шкільництва. 1905–1933 : навч. посібник / За ред. О.В. Сухомлинської. – К. : Заповіт, 1996. – 304 с.

1.Опанасенко Н. Софія Русова про формування національної свідомості дитини в початковій школі. / Опанасенко Н. // Рідна школа. – 2000. – N10. – С.57–59.

2.Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах / В.О.Сухомлинський. – К.: «Радянська школа», 1977. – Т.3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. – 670 с.

3.Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям // Вибр. твори: У 5-ти т. –Т.3. – К., 1977. – С. 9–279.

4.Фролов А.А. Концепція педагогіки А.Макаренка / А.А.Фролов // Педагогіка і психологія. – 1998. – №1. – С.95–102.

5.Ярмаченко М.Д. Питання освіти та виховання у творчій спадщині Г.С. Сковороди / М.Д.Ярмаченко, Н.П.Калиниченко // Початкова школа. – 1995. – №11–12.– С. 5–8

Електронні ресурси

1.Кравець В. П. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття. – Тернопіль, 1996. – 290 с. [Електронний ресурс] / Українська книга: безкоштовна електронна бібліотека // режим доступу http://ukrknyga.at.ua/load/kravec_v_p_zarubizhna_shkola_i_pedagogika_khkh_stolittja/41-1-0-2166

2. Історія педагогіки: курс лекцій [Електронний ресурс] // Електронна бібліотека підручників та українських рефератів. – режим доступу <http://www.info-library.com.ua/books-book-69.html>
3. Історія педагогіки: курс лекцій [Електронний ресурс] // Наукова бібліотека Pulib.if.ua. – Режим доступу <http://pulib.if.ua/book/217>
4. Лузан П.Г. Історія педагогіки та освіти в Україні : навчальний посібник [Електронний ресурс]/ Лузан П.Г., Васюк О.В. – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. :ДАКККіМ, 2010.– 296 с. – режим доступу http://library.nubip.edu.ua/4719/.../O.Vasuk_P.Luzan_Posibnyk_NUBIP
5. Левківський М.В. Історія педагогіки [Електронний ресурс] / Бібліотека для студентів. – режим доступу http://ebooktime.net/book_346.html
6. Історія педагогіки України [Електронний ресурс] / режим доступу http://subject.com.ua/psychology/history_pedagog/index.html
7. Электронный архив А.С.Макаренко [Електронний ресурс] . – режим доступу <http://antmakarenko.narod.ru/>
8. Макаренко А.С. Электронный архив [Електронний ресурс] . – режим доступу <http://www.makarenko.edu.ru/>
9. Антология педагогической мысли России XVIII в. [Електронний ресурс] /сост.И.Соколов. – М.:Педагогика, 1985. – 480 с. – режим доступу <http://pedagogic.ru/books/item/f00/s00/z0000026/index.shtml>